

УДК 378.018.8:373.2

DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-2-150-157

**MODERN STANDARDS AND WAYS OF THEIR IMPLEMENTATION
IN THE TRAINING OF PRESCHOOL EDUCATION SPECIALISTS**

**СУЧАСНІ СТАНДАРТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ
В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Ольга ILISHOVA,

Candidate of Pedagogical Sciences

Ольга ІЛІШОВА,

кандидат педагогічних наук

olja-ilishova@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0549-4882>

*Berdiansk State Pedagogical
University,*

✉ 4, Schmidt st., Berdiansk,
Zaporizhzhia region, 71100

*Бердянський державний
педагогічний університет,*

✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ,
Запорізька обл., 71100

Original manuscript received: August 15, 2022

Revised manuscript accepted: September 21, 2022

ABSTRACT

The article reveals the essence of modern standards in the process of future training of preschool education specialists, their principles and main tasks in the process of implementation, with the aim of reviewing the importance of training pedagogical personnel for this system from the point of view of the latest requirements of society.

Attention is focused on the organization of the educational process in the preschool education institution taking into account the following approaches: activity, integrative, interactive and competence approaches to the training of future educators of preschool children.

The relevance of educational and professional training in higher educational institutions is determined, which involves the formation of the future teacher as a person who is characterized by humanity, spirituality, creativity, who possesses the professional knowledge, abilities and skills necessary for work in a preschool institution. The content of university training must meet the following requirements: the priority of national and universal spiritual values; organic connection of special courses with national culture, history, traditions of the Ukrainian people; formation of students' needs and abilities for cognition; the formation of criterial foundations of a scientific outlook, which ensures the priority of man and his values; the scientific and secular nature of social and humanitarian disciplines, the independence of their teaching from political parties, public and religious organizations; democratization of the system of teaching disciplines, students' freedom of choice of forms of classes and educational courses; continuous system of higher pedagogical education: pre-university, university, post-university.

The need for such training of the future specialist of the preschool education institution is substantiated, which requires him to develop a number of competencies that are necessary precisely in this difficult time for everyone and are caused by crisis situations and corresponding actions in wartime conditions.

Key words: *standard, preschool education, teacher training.*

Вступ. Сучасні стандарти підготовки фахівців дошкільної освіти обумовлюють постійний перегляд та оновлення шляхів їх реалізації.

Актуальні дослідження системи професійної підготовки педагогічних кадрів дошкільної освіти здійснено такими дослідниками: О. Абдулліна, Г. Беленька, О. Богініч, З. Борисова, С. Гаврилюк, Л. Зданевич, І. Княжева, Ю. Косенко, Н. Мельник, І. Підлипняк, Т. Танько та ін. Проте вони охоплюють різні аспекти зазначеної проблеми, залишаючи відкритими питання шляхів реалізації стандартів у підготовці фахівців дошкільної сфери.

Методи та методики дослідження. У контексті означеної проблеми вважаємо за доцільне проаналізувати нормативно-правове та науково-методичне забезпечення.

Результати та дискусії. Нова редакція Закону України «Про освіту» визначає проблему вдосконалення підготовки педагогів нової генерації, зокрема й майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, що потребує періодичного та сутнісного перегляду змісту, методів, засобів і форм організації освітнього процесу [13].

Базовий компонент дошкільної освіти визначає такі ключові принципи реалізації стандартів дошкільної освіти, які складають загальні демократичні принципи суспільного життя: демократичність; рівний доступ до якісної дошкільної освіти кожній дитини; сталий розвиток; міжвідомча взаємодія (співпраця психологічної, соціальної та медичної служб); державно-приватне та державно-приватне партнерство в організації, керівництві та управлінні дошкільною освітою; соціально-педагогічне партнерство громади та всіх учасників освітнього процесу [2].

У рамках вищезазначених принципів головними завданнями реформування дошкільної освіти на сучасному етапі визначені: створення належних соціально-економічних, морально-психологічних умов для повноцінного життя дитини, оптимального її розвитку й виховання, зміцнення здоров'я; піднесення пріоритету суспільного дошкільного виховання, розвиток мережі дошкільних виховних закладів з метою позитивних зрушень у демографічній ситуації; оновлення змісту, форм і методів дошкільного виховання відповідно до вікових особливостей дітей; розвиток у дитини духовності як домінуючого початку в структурі особистості; своєчасне виявлення ранньої обдарованості, забезпечення умов для розвитку талановитих дітей; дослідження динаміки стану здоров'я і психічного розвитку дошкільників; інтеграція родинного і суспільного дошкільного виховання; удосконалення навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти з урахуванням особистісних якостей, стану здоров'я, природних задатків дитини [13].

Так, відповідно до принципів та завдань з удосконалення дошкільної освіти в Україні, слід переглянути значення підготовки педагогічних кадрів для цієї системи з погляду новітніх вимог суспільства.

На думку Т. Поніманської, ефективність роботи освітніх закладів залежить не лише від програм навчання і виховання, а й від особистості педагога, його взаємин з дітьми. Безперечно, кожен талановитий, висококваліфікований, вдумливий педагог поєднує у своїй практиці загальнотеоретичні досягнення педагогіки, власний досвід, особистісні переваги та особливості дітей, з якими він працює. Тому навіть

найдосконаліша теорія не може дати вичерпної відповіді, яким бути педагогу, однак вона є основою, на яку мусить опиратися навіть найобдарованіший з них [12].

Отже, вихователь закладу дошкільної освіти має опанувати сукупність п'яти взаємопов'язаних компонентів, єдність і взаємодія яких стане передумовою ефективної реалізації професійних функцій педагога закладу дошкільної освіти, що надасть йому можливість відповідати сучасним стандартам у цій галузі.

У рамках проблеми шляхів реалізації сучасних стандартів з підготовки фахівців дошкільної освіти актуальними залишаються підходи, які уможливають цей процес.

Дослідниця Н. Миськова наголошує, що здійснення підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку має відбуватися на засадах комплексу освітніх підходів: акмеологічного, аксіологічного, діяльнісного, інтегративного, інтерактивного, компетентнісного, особистісного підходів [9].

І. Дичківська, І. Жадленко, Л. Мороз-Рекотова, І. Улюкаєва наголошують, що пріоритетною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, спрямована на забезпечення органічного поєднання розвитку моральної особистості й моральної індивідуальності [5; 1; 10].

Інтегрований підхід, на думку О. Вознюк, О. Дубасенюк, є визначальним в освіті й відображає здійснення ідей взаємозв'язку і взаємодії в будь-якому з компонентів освітнього процесу відповідно до тих чи інших цілей і завдань освіти, що сприяє підвищенню рівня його цілісності [3].

С. Івах акцентує увагу на реалізації міждисциплінарного підходу, сутність якого полягає в інтегуванні знань, отриманих під час проходження педагогічної практики як узагальнювальної ланки підготовки [6].

Діяльнісний підхід, як зазначають О. Ілішова, З. Курлянд, Н. Мирончук, передбачає відбір змісту навчальних предметів з урахуванням специфіки майбутньої професійної (виробничої) діяльності. Цей підхід характеризується виявленням особливостей процесів засвоєння студентами культурно-історичного досвіду, накопиченого людством, і його передавання, виробленого соціальною практикою, тобто засвоєння знань, умінь, навичок, видів і способів діяльності [8; 14; 4].

Реалізація інтерактивного підходу, на думку О. Пометун, Л. Пироженко, в підготовці майбутніх вихователів відбувається із застосуванням інтерактивних прийомів (невеликі процедури організації інтерактивної взаємодії), методи (способи діяльності педагога та студентів з організації ефективного інтерактивного процесу навчання) та складні технології (поєднують у собі кілька методів і різні форми навчання) [11].

Отже, здійснення підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в нових реаліях сьогодення має відбуватися на засадах комплексу освітніх підходів, які нададуть змогу упроваджувати чинні стандарти дошкільної освіти.

У Законі України «Про освіту» професійний стандарт визначено як затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій. На основі професійних стандартів розробляють стандарти вищої та фахової передвищої освіти, що використовують для розроблення та вдосконалення освітніх програм підготовки майбутніх фахівців [7].

Т. Поніманська зазначає, що сьогодні вихователю ЗДО пред'являються високі вимоги до його особистісного, професійного розвитку, комунікативних умінь і навичок, особливо до уміння бути активним учасником особистісно-орієнтованого спілкування. Для досягнення високих результатів у вихованні педагог повинен володіти певними особистісними якостями: здатність до рефлексії і контролю результатів педагогічної діяльності, співробітництва з дитиною на засадах гуманізму, розвитку її особистості; здатність виявляти і враховувати інтереси дітей, їхнє право на повагу, емоційно і морально підтримувати їх, прагнення до емоційної близькості в спілкуванні з ними, уміння спрямовувати його на забезпечення психологічного комфорту і своєчасного розвитку особистості; постійна налаштованість на розширення знань, самонавчання і самовиховання для вдосконалення своєї педагогічної майстерності.

Тому особливої актуальності набуває освітньо-професійна підготовка у закладах вищої освіти, що передбачає формування майбутнього педагога як людини, якій притаманні гуманність, духовність, творчість, яка володіє необхідними для роботи в дошкільному закладі професійними знаннями, уміннями і навичками. Зміст підготовки має відповідати таким вимогам: пріоритет національних і загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок спеціальних курсів з національною культурою, історією, традиціями українського народу; формування в студентів потреб і здібностей до пізнання; формування критеріальних основ наукового світогляду, що забезпечує пріоритет людини та її цінностей; науковий і світський характер соціально-гуманітарних дисциплін, незалежність їх викладання від політичних партій, громадських і релігійних організацій; демократизм системи викладання дисциплін, свобода вибору студентами форм занять і навчальних курсів; безперервна система вищої педагогічної освіти: довузівської, вузівської, післявузівської [12].

У Професійному стандарті окреслено перелік трудових функцій, визначено загальні та професійні компетентності, які мають бути сформовані в сучасного фахівця ЗДО. Подано перелік загальних компетентностей, які мають бути розвиненими, та зроблено змістову характеристику кожної з них. Так, до ключових загальних компетентностей належать громадянська, соціальна, культурна, цифрова, підприємницька, етична. Представлено компетентності, які є взаємопов'язаними, взаємообумовленими і необхідними для здійснення фахової діяльності на високому професійному рівні. У процесі розроблення програм підготовки фахівців та підвищення кваліфікації

педагогічних працівників мають урахуватися ці ключові позиції. Це дозволяє зручно використовувати його при розробленні програм професійного розвитку, підвищення рівня кваліфікації й самовдосконалення педагогічних працівників.

Висвітлено основні функції керівника ЗДО. Так, до трудової функції включено організацію здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища, що здійснюється через здатність забезпечувати дотримання правил безпеки, цивільного захисту, організувати діяльність психологічної служби та соціально-педагогічного патронажу, проектувати та аналізувати ефективність організації освітнього простору у ЗДО тощо.

Наступна функція суто управлінського характеру й передбачає володіння здатністю ефективно здійснювати фінансово-господарську діяльність, організувати та контролювати медичне обслуговування, харчування, управління персоналом та здатністю до ефективної командної взаємодії.

До наступних трудових функцій (безперервний особистісний та професійний розвиток) належать здатність фахівця до саморефлексії, планування та реалізації індивідуального професійного розвитку та самоосвіти та ін.

У Професійному стандарті окреслено також трудову функцію партнерської взаємодії та лідерства, що передбачає здатність педагога до адаптивності та стресостійкості, швидкого реагування на зміни на час професійної діяльності, що набуває особливої актуальності в умовах воєнного часу. Тут же зазначено про здатність до саморегуляції та толерантної, екологічної взаємодії з учасниками освітнього процесу. Реалізація трудової функції стратегічного розвитку закладу дошкільної освіти уможливується через розроблення стратегії закладу з урахуванням інтересів і потреб усіх учасників освітнього процесу, забезпечення функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти, здатність керуватися в управлінській діяльності законодавством України, дотримуватися академічної доброчесності тощо.

Основну увагу приділено професійним компетентностям фахівця. Вони становлять сукупність знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей особистості, що забезпечують здатність виконувати на певному рівні трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом. Необхідними професійними компетентностями для керівника ЗДО визначено такі: здоров'язбережувальна; проєктувальна; операційне управління закладом дошкільної освіти; організаційно-методична; комунікативна; здатність до навчання протягом життя; інформаційно-комунікаційна; лідерська; емоційно-етична; стратегічне управління та розвиток закладу дошкільної освіти; стратегічна комунікація; нормативно-правова.

Необхідно зазначити, що у повоєнний період перед керівником ЗДО поставлено такі завдання, які вимагають від фахівця розвиненості низки компетентностей, необхідних і обумовлених обставинами. Так,

керівник ЗДО сьогодні має вміти організувати безпечне освітнє середовище для дітей, налагоджувати освітній процес дистанційно, мобільно приймати необхідні рішення в кризових ситуаціях тощо [7].

Висновки. Отже, сучасні стандарти та реалії дошкільної освіти орієнтують на спеціальну підготовку вихователя, результатом якої має бути фахівець, що не лише володіє системою теоретичних знань, сформованими навичками їх застосування; якому притаманні професійні якості та особистісні моральні цінності; володіє активною життєвою позицією та навичками ефективної взаємодії в педагогічній спільноті й сучасному суспільстві, а й відповідає мінливим умовам та запитам від усіх учасників освітнього процесу, враховуючи реалії воєнної дійсності.

Література

1. Dychkivska I., Uliukaeva I. Формування рефлексивної позиції майбутніх вихователів у процесі підготовки до інноваційної діяльності *New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph. Vol 1.* Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. P. 275–290.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук. Київ. 2012. 26 с.
3. Вознюк О. В., Дубасенюк О. А. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 684 с.
4. Грищенко С., Ілішова О., Єфімов Д., Макогончук Н. Проблема національно-патріотичного виховання. *Інноваційна педагогіка*. 2022. №44. Т. 1. С. 119–123.
5. Жадленко І. О. Формування професійно-етичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2017. 282 с.
6. Івах С. М., Паласевич І. Л. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти під час проходження педагогічної практики. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Вип. XXXVII. С. 139–144.
7. Косенчук О. Г., Лесіна Т. М. Методичні рекомендації про впровадження професійного стандарту керівника (директора) закладу дошкільної освіти. Київ : Державна установа «Український інститут розвитку освіти», 2022. 17 с.
8. Мирончук Н. М. Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів до реалізації функцій учителя-вихователя. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 4 (76). С. 85–88.
9. Миськова Н. М. Сучасні підходи до підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Народна освіта*. 2018. Вип. 2. С. 11–17.
10. Мороз-Рекотова Л. В. Вихователь XXI сторіччя: формування професійно-комунікативної культури майбутніх фахівців дошкільної освіти : монографія. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2022. 256 с.
11. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / за ред. О. І. Пометун. Київ : А.С.К., 2004. 432 с.
12. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.
13. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
14. Теорія і методика професійної освіти : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2012. 390 с.

References

1. Dychkivska, I., Uliukaeva, I. (2021). Formuvannia refleksyvnoi pozytsii maibutnikh vykhovateliv u protsesi pidhotovky do innovatsiinoi diialnosti [Formation of the reflexive position of future educators in the process of preparation for innovative activities]. New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph. Vol 1. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 275–290. [in English].
2. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity* (2012) [Basic component of preschool education] / A. M. Bohush, diisnyi chlen NAPN Ukrainy, prof, d-r ped. nauk. [Basic component of preschool education]. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Vozniuk, O.V., Dubaseniuk, O.A. (2009). *Tsilovi oriientyry rozvytku osobystosti u systemi osvity: integrayivnyi pidkhid* [Target orientations of personality development in the education system: an integrative approach]. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian].
4. Hryshchenko, S., Ilishova, O., Yefimov, D., Makohonchuk, N. (2022). *Problema natsionalno-patriotychnoho vykhovannia* [The problem of national and patriotic education]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, № 44, T.1, 119–123. [in Ukrainian].
5. Zhadlenko, I.O. (2017). *Formuvannia profesiino-etychnoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Formation of professional and ethical competence of future teachers of preschool educational institutions in the process of professional training]: dys. kand. ped. nauk : 13.00.04. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].
6. Ivakh, S. M., Palasevych, I. L. (2014). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity pid chas prokhozhenhnia pedahohichnoi praktyky* [Formation of professional competence of future preschool education specialists during pedagogical practice]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky – Scientific notes of the department of pedagogy*, Vyp. XXXVII, 139–144. [in Ukrainian].
7. Kosenchuk, O. H., Lesina, T. M. (2022). *Metodychni rekomendatsii pro vprovadzhennia profesiinoho standartu kerivnyka (dyrektora) zakladu doshkilnoi osvity* [Methodological recommendations on the implementation of the professional standard of the head (director) of the preschool education institution]. *Derzhavna ustanova «Ukrainskyi instytut rozvytku osvity»*. [in Ukrainian].
8. Myronchuk, N. M. (2014). *Diialnisnyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh pedahohiv do realizatsii funktsii uchytelia-vykhovatelja* [An active approach in the professional training of future teachers to implement the functions of a teacher-educator]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*, Vyp. 4 (76), 85–88. [in Ukrainian].
9. Myskova, N.M. (2018). *Suchasni pidkhody do pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity* [Modern approaches to the training of future specialists in preschool education]. *Narodna osvita – Public education*, Vyp. 2, 11–17. [in Ukrainian].
10. Moroz-Rekotova, L.V. (2022). *Vykhovatel 21 storichchia: formuvannia profesiino-komunikatyvnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity* [Educator of the 21st century: formation of professional and communicative culture of future specialists in preschool education] : monohrafiia. Kharkiv : Vydavnytstvo Ivanchenka I.S. [in Ukrainian].
11. Pometun, O. I., Pyrozhenko, L. V. (2004). *Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnologii navchannia* [A modern lesson. Interactive learning technologies] : nauk.-metod. posib. / za red. O. I. Pometun. Kyiv : A.S.K. [in Ukrainian].
12. Ponimanska, T. I. (2006). *Doshkilna pedahohika* [Preschool pedagogy]: navchalnyi posibnyk. Kyiv : Akademvydav. [in Ukrainian].

13. *Pro osvitu : Zakon Ukrainy* (2017). [About education: Law of Ukraine] vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII. Holos Ukrainy. 27 veres. (№ 178-179), 10–22. [in Ukrainian].

14. *Teoriia i metodyka profesiinoi osvity* [Theory and methodology of professional education] : navch. posib. / Z. N. Kurliand, R. I. Khmeliuk, A. V. Semenova ta in. ; za red. Z. N. Kurliand. 2-he vyd., pererob. i dop. Kyiv : Znannia, 2012. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито сутність сучасних стандартів у процесі майбутньої підготовки фахівців дошкільної освіти, їх принципи та основні завдання в процесі реалізації з метою перегляду значення підготовки педагогічних кадрів для цієї системи щодо новітніх вимог суспільства.

Акцентовано увагу на організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням таких підходів: діяльнісного, інтегративного, інтерактивного та компетентнісного.

Визначено актуальність освітньо-професійної підготовки у вищих навчальних закладах, яка передбачає формування майбутнього педагога як людини, якій притаманні гуманність, духовність, творчість, яка володіє необхідними для роботи в дошкільному закладі професійними знаннями, уміннями і навичками. Зміст підготовки у ЗВО має відповідати таким вимогам: пріоритет національних і загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок спеціальних курсів з національною культурою, історією, традиціями українського народу; формування у студентів потреб і здібностей до пізнання; формування критеріальних основ наукового світогляду, що забезпечує пріоритет людини та її цінностей; науковий і світський характер соціально-гуманітарних дисциплін, незалежність їх викладання від політичних партій, громадських і релігійних організацій; демократизм системи викладання дисциплін, свобода вибору студентами форм занять і навчальних курсів; безперервна система вищої педагогічної освіти: довузівської, вузівської, післявузівської.

Обґрунтовано необхідність такої підготовки майбутнього фахівця закладу дошкільної освіти, що вимагає від нього розвиненості низки компетентностей, які є необхідними саме в цей важкий для всіх час і обумовлені кризовими ситуаціями та відповідними діями в умовах воєнного часу.

Ключові слова: *стандарт, дошкільна освіта, підготовка педагогів.*